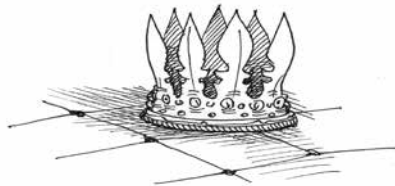

მოსწავლის ბიბლიოთეკა

იანუშ კორჩაკი

მეფე მათიუშ პირველი

ინგლისურიდან თარგმნა ლოლა ქადაგიშვილმა

ბაკურ სულაკაურის
გამომცემლობა

ექიმმა თქვა, მეფე სამ დღეში თუ არ გამომჯობინდა, ძალიან ცუდი ამბავი მოხდებაო.

აი, როგორ თქვა ექიმმა:

– მეფე მძიმედ არის ავად და სამ დღეში თუ არ გამომჯობინდა, ცუდი ამბავი მოხდება.

ყველანი დანალვლიანდნენ. უფროსმა მინისტრმა თვალე-ბზე სათვალე წამოიცივა და იკითხა:

– მაინც რა მოხდება, თუ მეფე არ გამომჯობინდა?

ექიმს არ უნდოდა, პირდაპირ ეთქვა, აი, ეს მოხდებაო, მაგრამ მაინც ყველა მიხვდა, რომ მეფე მოკვდებოდა.

დამარებულ-დამწუხრებულმა უფროსმა მინისტრმა სას-წრაფოდ თათბირი მოიწვია.

მინისტრებმა დიდ დარბაზში მოიყარეს თავი და გრძელი მაგიდის გარშემო შემოწყობილ სავარძლებში ჩასხდნენ. ცხვირწინ ქალაღი და ორი ფანქარი ედოთ; ერთი ფანქარი ჩვეულებრივი იყო, მეორე კი ისეთი, ნახევარი ლურჯი რომ არის და ნახევარი – წითელი. უფროსი მინისტრის წინ ზარიც იდო.

მინისტრებმა კარი გასაღებით ჩაკეტეს, ხელი არავინ შეგვიშალოსო, მერე სინათლე აანთეს, დასხდნენ და ჩუმად ისხდნენ, ხმას არ იღებდნენ.

ბოლოს უფროსმა მინისტრმა ზარი დაანკარუნა და თქვა:

– ახლა უნდა მოვითათბიროთ, როგორ მოვიქცეთ: ყველამ იცით, რომ მეფე ავად არის და ქვეყნის მართვა აღარ შეუძლია.

– ჩემი აზრით, ექიმი უნდა მოვიყვანოთ, რომ გარკვევით გვითხრას, მორჩება მეფე თუ არ მორჩება, – შესთავაზა სამხედრო მინისტრმა.

მინისტრებს ძალიან ეშინოდათ სამხედრო მინისტრისა და ყველაფერს უჯერებდნენ. დაუჯერებდნენ, მაშ, რა იქნებოდა, სულ ხმლითა და რევოლვერით დადიოდა.

– კარგი, მოვიყვანოთ ექიმი, – დაეთანხმნენ მინისტრები და მაშინვე კაცი აფრინეს ექიმთან, მაგრამ ექიმი აბა, როგორ მოვიდოდა, სწორედ იმნუსთს მეფისთვის ოცდაოთხი კოტოში უნდა დაესვა.

– მეტი რა გზაა, უნდა დაველოდოთ, – ბრძანა უფროსმა მინისტრმა, – ვიდრე ექიმი მოვიდოდეს, მოიფიქრეთ და თქვით, როგორ მოვიქცეთ, თუ მეფე მოკვდება.

– მე ვიცი, – განაცხადა იუსტიციის მინისტრმა, – კანონით, მეფის სიკვდილის შემდეგ ტახტზე ადის მისი უფროსი ვაჟიშვილი, ამიტომაც ეძახიან მას ტახტის მემკვიდრეს. თუ ჩვენი მეფე მოკვდება, ტახტზე დაჯდება მისი უფროსი ვაჟიშვილი.

– მეფეს რომ მხოლოდ ერთი ვაჟიშვილი ჰყავს?

– მეტი არც არის საჭირო.

– კარგი, მაგრამ მეფის ვაჟიშვილი ხომ პატარა მათიუშია! იმან როგორ უნდა იმეფოს, ჯერ წერაც არ იცის!

– რას ვიზამთ, – უპასუხა იუსტიციის მინისტრმა, – ჩვენს სახელმწიფოში ამნაირი ამბავი ჯერ არ მომხდარა, მაგრამ ესპანეთში, ბელგიასა და ზოგიერთ სხვა სახელმწიფოში ყოფილა შემთხვევა, როცა მეფე მომკვდარა, ტახტის მემკვიდრედ მცირეწლოვანი შვილი დარჩენია და სწორედ ეს ყმანვილი გამეფებულა.

– მართალია, – დაუდასტურა ფოსტა-ტელეგრაფის მინისტრმა, – საფოსტო მარკებიც კი მინახავს, რომლებზედაც ასეთი პატარა მეფის სურათებია გამოხატული.

– მაგრამ, ბატონებო, ხომ არ შეიძლება, რომ მეფემ არც წერა იცოდეს და არც ანგარიში, არც გეოგრაფია და არც გრამატიკა! – შეიცხადა განათლების მინისტრმა.

– მეც ასე ვფიქრობ, – მხარი აუბა ფინანსთა მინისტრმა, – როგორ უნდა იანგარიშოს, როგორ უნდა ბრძანოს, ამდენი და ამდენი ახალი ფული მოჭერთო, თუ გამრავლების ტაბულა არ ეცოდინება?

– ყველაზე სამწუხარო კი მაინც ის არის, რომ ასეთი პატარა მეფისა არავის არ შეეშინდება, – შეფიქრიანდა სამხედრო მინისტრი, – ხელში როგორ უნდა დაიჭიროს ჯარისკაცები და გენერლები?

– მე მგონი, ჯარისკაცებს კი არა, ასეთი ერთი ბენო მეფისა არავისაც არ შეეშინდება, – დაეთანხმა სამხედრო მინისტრს შინაგან საქმეთა მინისტრი, – სულ გაუთავებელი გაფიცვები და აჯანყებები იქნება ჩვენს ქვეყანაში. იცოდეთ, კარგს არაფერს მოელოდეთ, თუ მათიუში დასვით მეფედ.

– მე არ ვიცი, მაშინ რა მოხდება, მაგრამ ის კი კარგად ვიცი, რომ კანონის ძალით, მეფის სიკვდილის შემდეგ ტახტზე უნდა ავიდეს ძე მეფისა! – გაიმეორა სიბრაზისაგან ერთიანად აჭარხლებულმა იუსტიციის მინისტრმა.

– მაგრამ მათიუში ხომ ძალიან პატარაა! – ერთხმად იყვირეს მინისტრებმა.

აღბათ, საშინელი ჩხუბიც ატყდებოდა, ამ დროს დარბაზში უცხოეთის ელჩი რომ არ შემოსულიყო.

შეიძლება, გაგიკვირდეთ კიდეც, მინისტრებს კარი გასაღებით ჰქონდათ დაკეტილი და უცხოეთის ელჩი დარბაზში როგორ შევიდაო, მაგრამ აი, რა უნდა გითხრათ: ექიმის მოსაყვანად კაცი რომ აფრინეს, კარის ჩაკეტვა დაავიწყდათ. ზოგიერთები შემდეგში იმასაც ამბობდნენ, ამკარა ღალატი იყოო, იუსტიციის მინისტრმა იცოდა, რომ უცხოეთის ელჩი უნდა მოსულიყო, და კარი ღია განგებ დატოვაო.

– სალამო მშვიდობისა! – მიესალმა ელჩი მინისტრებს, – მე აქ ჩემი მეფის სახელით გეახელით და მოვითხოვ მათიუშ

პირველის გამეფებას. ხოლო თუ თქვენ ამას არ ინებებთ, ომი არ აგცდებათ.

უფროს მინისტრს ძალიან შეეშინდა, მაგრამ თავი ისე დაიჭირა, ვითომ იმას სულაც არაფერი ესაქმებოდა და არც არავინ არაფერს ეკითხებოდა, თან ფურცელზე ლურჯი ფანქრით დაწერა: „კარგი, იყოს ომი!“ – და უცხოეთის ელჩს გადასცა.

ელჩმა ფურცელი გამოართვა, თავი დაუკრა და თქვა:

– კეთილი, მე ამას ჩემს მთავრობას ვაუწყებ.

სწორედ ამ დროს დარბაზში ექიმი შემოვიდა და მინისტრები მაშინვე იმას მიუბრუნდნენ, შეეხვეწნენ, მეფე გადაარჩინე, თორემ ომი და უბედურება არ აგვცდება, თუ მოკვდაო.

– რაც კი ნამალი ვიცოდი, ყველაფერი დავალევი, კოტოშებიც დავაყარე, მეტი არაფერი ძალმიძს. თუ გნებავთ, სხვა ექიმებიც მოიწვიეთ.

მინისტრებმა ყურად იღეს რჩევა და ყველა განთქმული მკურნალი მოიწვიეს, რომ მეფის გადასარჩენად ერთად ელონათ რამე.

ექიმების მოსაყვანად ქალაქში სამეფო ავტომანქანები დაგზავნეს, თვითონ კი მეფის მზარეულს სთხოვეს, ვახშამი მოგვართვიო. მინისტრები დამშეულები იყვნენ: მათ არ იცოდნენ, თათბირი ასე დიდხანს თუ გაგრძელდებოდა, ჰოდა, შინიდან უსადილონი წამოსულიყვნენ.

რადგანაც მზარეულს ძალიან უნდოდა, რომ მეფის გარდაცვალების შემდეგაც სასახლეში დარჩენილიყო, ადგა და მინისტრებს ვერცხლის თევშები ჩამოურიგა, საუკეთესო ღვინოც მიართვა.

დასხდნენ მინისტრები, ერთი გულიანად შეექცნენ სასმელ-საჭმელს, კარგადაც შექეიფიანდნენ და მოიმხიარულეს. ამასობაში კი ექიმებმაც მოიყარეს თავი.

– მე ვფიქრობ, მეფეს აუცილებლად უნდა გავუკეთოთ ოპერაცია, – თქვა მოხუცმა წვერიანმა ექიმმა.

– მე კი ვფიქრობ, რომ მეფეს ცხელი კომპრესი და ყელის ამორეცხვა ესაჭიროება, – შეედავა მეორე ექიმი.

– ფხვნილებია ერთადერთი წამალი, რომელიც მეფეს მოარჩინს, – ბრძანა ცნობილმა პროფესორმა.

– ნვეთები ხომ არ აჯობებდა? – გაუბედავად ამოილულულულა ახლა სხვა ექიმმა.

ყველას თავიანთი სქელ-სქელი წიგნები მოეტანა და ერთმანეთს უჩვენებდნენ, ჩემს წიგნში ამისთანა ავადმყოფობაზე სხვანაირი მკურნალობა წერიაო.

უკვე შუალამე იყო გადასული და მინისტრებს ძილისთვის თავი უკვდებოდათ, მაგრამ რას იზამდნენ, უნდა მოეცადათ, სანამ ექიმები რამეს იტყოდნენ. სასახლეში ისეთი ღრიანცელი იდგა, პატარა უფლისწულს, ტახტის მემკვიდრეს, მათიუშს, ორჯერ გამოელვია.

„ერთი უნდა ვნახო, რა ხდებაო“, – გაიფიქრა, ადგა, ხელად ჩაიცვა და დერეფანში გამოვიდა.

სასადილო დარბაზის კართან რომ მივიდა, შეჩერდა, მაგრამ არ გეგონოთ, ჩუმიად ყურისგდება უნდოდა, არა! სასახლეში კარს იმ სიმაღლეზე ჰქონდა სახელურები, მათიუში ვერ სწვდებოდა, რომ გაელო.

– კარგი ღვინო აქვს მეფეს! – ღრიალებდა ფინანსთა მინისტრი, – კიდევ შევსვათ, ბატონებო! თუ მათიუში გამეფდა, ღვინო მაინც არ დასჭირდება, ბავშვებს ღვინო არ ესმებათ.

– არც სიგარები უნდა მოსწიონ, მაშ, შეგვიძლია, ცოტაოდენი შინაც წავიღოთ! – ყვიროდა ვაჭრობის მინისტრი.

– ომი თუ დაიწყო, ბატონებო, მე თქვენ გარწმუნებთ, ამ სასახლიდან ქვა ქვაზე აღარ დარჩება, მათიუში ხომ ვერ დაგვიცავს!

ყველამ ერთი სიცილ-ხარხარი და ყვირილი ატეხა:

– გაუმარჯოს ჩვენს ქომაცსა და დამცველს, გაუმარჯოს დიდ მეფეს მათიუმ პირველს.

მათიუმს ვერ გაეგო, რას ლაპარაკობდნენ. ის კი იცოდა, რომ მამა ავად იყო და მინისტრები წარამარა თათბირობდნენ, მაგრამ მათიუმს რატომ დასცინოდნენ და „მეფეს“ რატომ ეძახდნენ ან რა ომს ახსენებდნენ, ამას ვერ მიმხვდარიყო.

ნამძინარევი და შეშინებული მათიუმი დერეფანს გაუყვა. სხდომათა დარბაზიდან სულ სხვა საუბარი შემოესმა:

– მე კი გეუბნებით, რომ მეფე მოკვდება. რამდენი წამალიც გინდათ, იმდენი დააღვინეთ, მაინც არაფერი ეშველება. თავს მოვიჭრი, თუ ერთ კვირაზე მეტი იცოცხლა.

მათიუმს ყური აღარ დაუგდია, მაშინვე გაიქცა, სირბილით გასცდა ორ დიდ ოთახს და აქოშინებული შევარდა მეფის საძინებელ ოთახში.

მეფე გაფითრებული იწვა, მძიმედ სუნთქავდა. საწოლთან მათიუმის მკურნალი მოხუცი კეთილი ექიმი იჯდა.

– მამა, მამა, – გული ამოუჯდა მათიუმს, – არ მოკვდე, მამა! არ მინდა, რომ მოკვდე, მამა!

მეფემ თვალი გაახილა და ნაღვლიანად შეხედა ბიჭს.

– არც მე მინდა სიკვდილი, შვილო, – უთხრა წყნარად, – არ მინდა, მარტო დაგტოვო ამ წუთისოფლად.

ექიმმა მუხლებზე დაისვა მათიუმი და ყველანი გაჩუმდნენ, სიტყვა აღარავის უთქვამს.

მათიუმს გაახსენდა, რომ ერთხელ ასე უკვე იჯდა საწოლთან. მაშინ მამას ეჯდა მუხლებზე, საწოლში კი დედა იწვა. დედაც ასე იყო გაფითრებული, ასევე მძიმედ სუნთქავდა.

„მაშინ დედა მოკვდა, ახლა მამაც მოკვდება“, – გაიფიქრა და საშინელი ნაღველი ლოდვიით დაანვა გულზე. მერე კი,

როცა გაახსენდა, როგორ დასცინოდნენ მინისტრები მას და მის მომაკვდავ მამას, წყენა-რისხვისაგან სუნთქვა შეეკრა, გულში გაივლო: „დამაცადონ, ვუჩვენებ სეირს, მეფე რომ გავხდები!“

* * *

ღირსეულად, დიდი პატივით დაკრძალეს მეფე. ფარნებს შავი კრები ჰქონდა შემოვლებული. ზარებს რეკავდნენ. ორკესტრი სამგლოვიარო მარშს უკრავდა. მიაცილებდნენ ზარბაზნები, მიჰყვებოდა ჯარი. ცხელი ქვეყნებიდან მატარებლებით ეზიდებოდნენ ყვავილებს. ყველანი დაღონებულები იყვნენ. გაზეთები წერდა, მთელი ხალხი დასტირისო საყვარელ მეფეს.

მათიუში დარდიანი იჯდა თავის ოთახში, გამეფება სულ არ უხაროდა. ან როგორ გაუხარდებოდა, ამქვეყნად მარტო მამა ჰყავდა და ისიც მოუკვდა, ახლა მთელ ქვეყნიერებაზე ახლობელი აღარავინ დარჩა.

მათიუშს დედა ახსოვდა. სწორედ მან დაარქვა შვილს ეს სახელი. დედა დედოფალი იყო, მაგრამ გულზვიადი და ამაცი არ ყოფილა. ხშირად ეთამაშებოდა მათიუშს, ზღაპრებსაც უყვებოდა, სურათებიან წიგნებსაც უჩვენებდა, სახლებსაც ერთად აშენებდნენ კუბურებით. მამა უფრო იშვიათად იცლიდა მათიუშისთვის – ხან ჯარს ათვალთვლებდა, ხან სტუმრად იყო წასული, ხან თვითონ იღებდა სტუმრად სხვა ქვეყნის მეფეებს, ხან კი თათბირზე იჯდა.

მაგრამ ზოგჯერ მეფეც გამონახავდა ხოლმე დროს, რომ მათიუშთან კეგლი ეთამაშა ან ბალში გაესეირნათ. შეჯდებოდა ცხენზე, მათიუშს პონიზე შესვამდა და ასე სეირნობდნენ დიდ სამეფო ბალში. ახლა? ახლა რა უნდა ქნას მათიუშმა?

დღენიადაგ ამ გულის გამანვრილებელ უცხოელ აღმზრდელს უნდა უყუროს! ცხვირ-პირი ისე ჩამოსტირის, გეგონება, ერთი ჭიქა კარგა მაგარი ძმარი გადაუკრავსო. კაცმა რომ თქვას, ვითომ დიდად სასიამოვნოა მეფობა? მე მგონი, სულაც არა, – ფიქრობდა მათიუში, – ომი რომ იყოს, კიდეც ჰო, სხვა რომ არაფერი, კაცი იბრძოლებდა მაინც! მაგრამ მშვიდობიან დროს რა უნდა აკეთოს მეფემ?

მონყენილი და სევდიანი იჯდა თავის ოთახში. მონყენილი და სევდიანი იყო მაშინაც, როცა სამეფო ბაღის მესერიდან უყურებდა სასახლის ეზოში აჟიფჟივებულ ბავშვებს.

სამეფო კარის მსახურთა შვილები მხიარულად დანავარდობდნენ. შვიდნი იყვნენ. უფრო ხშირად ჯარისკაცობანას თამაშობდნენ. ერთი ყველაზე ცოცხალი და მხიარული ბიჭი წინამძღოლობდა დანარჩენებს. შეტევაზედაც მას გადაჰყავდა, წვრთნიდაც ისა წვრთნიდა. ბიჭები ფელეკს ეძახდნენ.

მათიუშს ბევრჯერ უნდოდა, მესერიდან მაინც გამოლაპარაკებოდა ფელეკს, მაგრამ არ იცოდა, ჰქონდა თუ არა ამისი უფლება და ეკადრებოდა თუ არა ასეთი საქციელი. არც ის იცოდა, რა ეთქვა, რაზე დაენყო ლაპარაკი.

ამასობაში კი ქალაქის ყველა ქუჩაში გამოაკრეს უზარმაზარი განცხადებები. ხალხს აუნყებდნენ, მათიუში გამეფდა და თავის ქვეშევრდომებს გულწრფელად მოგესალმებათო. მინისტრებად ისევ ისინი რჩებიან, ვინც აქამდე იყვნენ, და პირობას დებენ, რომ ახალგაზრდა მეფეს მუშაობაში დაეხმარებიანო.

თუკი სადმე რამე მაღაზია იყო, ყველგან მათიუშის სურათები გამოფინეს. ზოგ სურათში მათიუში პონიზე იჯდა, ზოგში მეზღვაურის ტანსაცმელი ეცვა, ზოგში – სამხედრო მუნდირი, ზოგი სურათი კი ჯარების დათვალეირებისას გადაელოთ. კინემატოგრაფშიც, რა თქმა უნდა, მათიუშს

უჩვენებდნენ. ამასთანავე, რაც კი ამ ქვეყანაში და საზღვარგარეთაც დასურათებული ჟურნალი გამოდიოდა, სუყველა მათიუშის სურათებით იყო სავსე.

კაცმა რომ სიმართლე თქვას, მათიუში ყველას უყვარდა, დიდსაც და პატარასაც. დიდებს ეცოდებოდათ, ერთი ბენო ბავშვია და აღარც დედა ჰყავს, აღარც მამაო. ბიჭები სიხარულისაგან აღარ იყვნენ: ჩვენში ერთი მაინც გამოჩნდა ისეთი, რომ ყველა მას უნდა ემორჩილებოდას, გენერლებიც კი სმენაზე უნდა ექიმებოდნენ და ჯარისკაცები თოფებით ესალმებოდნენო. გოგონებს ხომ მოსწონდათ და მოსწონდათ კობტა ცხენზე ამხედრებული პატარა მეფე, მაგრამ ყველაზე მეტად მაინც ობლებს უყვარდათ.

სანამ დედოფალი, მათიუშის დედა, ცოცხალი იყო, ობოლთა თავშესაფრებში ხშირად გზავნიდა კანფეტებს. დედოფალი რომ გარდაიცვალა, მეფემ ბრძანა, კანფეტი ისევ ისე იგზავნებოდას, როგორც დედოფლის სიცოცხლეში იგზავნებოდაო. მათიუშმა არ იცოდა, თორემ რა ხანია, ობლებს მისი სახელითაც მისდიოდათ ტკბილეული და სათამაშოები. გვიან, ძალიან გვიან გაიგო, რომ თუ ბიუჯეტში ასეთი გრაფა არსებობს, იმდენი კარგი რამე შეგიძლია გაუკეთო ხალხს, შენ თვითონაც გაგიკვირდება.

მათიუშის გამეფებიდან, ალბათ, რალაც ნახევარი წელიწადი თუ იქნებოდა გასული, რომ ერთმა ამბავმა საქვეყნოდ გაუთქვა სახელი.

მამ ასე, ავდგები და გიამბობთ, როგორც იყო.

მათიუში თავის ექიმს შეევედრა, ითხოვე, ქალაქში ფეხით სეირნობის უფლება მომცენო. დღე და ღამე მოსვენებას არ აძლევდა, კვირაში ერთხელ მაინც გამასიერნე იმ ბაღში, სადაც სხვა ბავშვებიც თამაშობენო. ეუბნებოდა, ვიცი, რომ სამეფო ბაღში სეირნობა ძალიან კარგია, მაგრამ როცა კაცი

მარტოდმარტოა, ყველაზე ლამაზ ბალშიც კი მოეწყინებაო.

ბოლოს და ბოლოს, ექიმი შეჰპირდა, სურვილს შეგისრულეო, და, მართლაც, სასახლის ჰოფმაისტერის შუამდგომლობით, სასახლის მმართველობას მიმართა, რომ მეფის მეურვეს მინისტრთა თათბირზე ეთხოვა, მათიუშ მეფეს უფლება მიეცეთ, ორ-ორი კვირის გამომშვებით სამჯერ გაისეირნოსო.

შეიძლება, ცოტა გეუცნაუროთ კიდევ, რომ მეფეს არ შეუძლია, როცა სეირნობა მოუნდება, ადგეს და გაისეირნოს. ეს კი არა, სასახლის ჰოფმაისტერი მხოლოდ და მხოლოდ იმიტომ დასთანხმდა ექიმს, თურმე რამდენიმე დღის წინ დაძველებული თევზი ეჭამა, ტკივილებისაგან კინალამ მომკვდარიყო და ამ ექიმს გადაერჩინა. სასახლის მმართველობას კი დიდი ხანია, ფული სჭირდებოდა თავლის ასაშენებლად. რა თქმა უნდა, ეს თავლა მეფის მეურვესაც უნდა გამოეყენებინა. შინაგან საქმეთა მინისტრმა კი მარტო ფინანსთა მინისტრის გულის გასახეთქად განაცხადა თანხმობა. შინაგან საქმეთა მინისტრმა იცოდა, რომ მეფის ყოველ გასეირნებაზე პოლიციისათვის სამი ათასი დუკატი უნდა მიეცათ, სანიტარული ნაწილისათვის კი – მთელი ერთი კასრი ოდეკოლონი და ათასი ოქროს ფული.

საქმე ის არის, რომ მათიუშ მეფის ყველა გასეირნების წინ ორასი კაცი და ასი ქალი ძირიძირობამდე ასუფთავებდა და აკრიალებდა ბალს. ჰგვიდნენ, სკამებს ღებავდნენ, ხეივნებში ოდეკოლონს ასხურებდნენ, ხეებსა და ფოთლებზე მტვერს წმენდდნენ. ექიმები გაფაციცებულები ადევნებდნენ თვალს, რომ ყველგან სისუფთავე ყოფილიყო, არსად მტვერის ნასახიც კი არ დარჩენილიყო, – ჭუჭყი და მტვერი მავნებელია ჯანმრთელობისთვის. პოლიციას კი თვალი ეჭირა, მათიუშ მეფის სეირნობის დროს ბალში ის ხულიგნები არ შესულიყვნენ,